

۱۴۷۳۳۹۹

بررسی تطبیقی نهادهای رسیدگی کننده به تخلفات اقتصادی

معاونت توسعه مدیریت و منابع
اداره کل آموزش و پژوهش

ایمان شاه بیگی

نشر میزان

سرشناسه	شاه‌بیگی، ایمان، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام‌پدیدآور	بررسی تطبیقی نهادهای رسیدگی کننده به تخلفات اقتصادی / ایمان شاه‌بیگی (به سفارش) سازمان تعزیرات حکومتی معاونت توسعه مدیریت و منابع اداره کل آموزش و پژوهش.
مشخصات نشر	تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	۱۳۶ ص.
شابک	978-964-511-841-7
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص ۱۳۱.
موضوع	سازمان تعزیرات حکومتی
موضوع	جرایم اقتصادی Economic offences
موضوع	حقوق تطبیقی Comparative law
موضوع	حقوق جزا Criminal Law
موضوع	آیین دادرسی جزایی Criminal procedure
شناسه افزوده	سازمان تعزیرات حکومتی. معاونت توسعه مدیریت و منابع اداره کل آموزش و پژوهش
رده‌بندی کسره	۱۳۹۵ ب۲ش/۶۷۶۸ HV
رده‌بندی دیویی	۳۶۰/۱۶۸
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۱۱۱۹

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، فای، الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.
لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن زیر اطلاع دهید.

۱۰۴۲

نشر میزان

بررسی تطبیقی نهادهای رسیدگی کننده به تخلفات اقتصادی

ایمان شاه‌بیگی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۵

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۸۴۱-۵۱۱-۹۶۴-۹۷۸

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، رویروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخرآزی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرست، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

۷.....	دیباچه
۱۱.....	درآمد
۱۹.....	فصل یکم - ژاپن
۲۹.....	فصل دوم - استرالیا
۴۱.....	فصل سوم - کانادا
۵۱.....	فصل چهارم - انگلیس
۶۷.....	فصل پنجم - آمریکا
۸۱.....	فصل ششم - فرانسه
۹۷.....	فصل هفتم - چین
۱۱۱.....	فصل هشتم - روسیه
۱۲۱.....	فصل نهم - ترکیه
۱۳۱.....	فهرست منابع

دیباچه

۱. سازمان تعزیرات حکومتی، نهادهی دو - وجهی (اداری - شبه قضایی) است و مأموریتی چندجانبه بر عهده دارد. با توجه به ویژه بودن ساختار و کارکرد این سازمان، لازم است هویت و جایگاه آن به درستی شناخته و معرفی شود. به همین جهت، باید از رهیافت‌های یک‌جانبه دوری گزید. کارکرد این سازمان را نه می‌توان در حد اقدامات مربوط به پلن اداری، بیان آورد و نه آن را به عنوانی نهادهی کاملاً سرکوب‌گر معرفی نمود. در نتیجه، لازم است با انتخاب رویکردی همه‌جانبه، ظرفیت‌های کارکردی این سازمان را شناخته و رهیافت‌های کلان برای آینده کاری آن تدوین کرد؛ و صلاحیت‌ها و مأموریت‌هایش را با در نظر گرفتن تحولات اقتصادی و ضرورت حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و کنشگران اقتصادی پدیدار ساخت.

۲. از لحاظ تاریخی، سازمان تعزیرات حکومتی خاستگاه هویتی خود را در نهاد حسبه پیدا می‌کند. از دیدگاه امروزی، این سازمان یک نهاد تنظیم‌گر است و در ردیف نهادهای مختلفی که در کشورهای مختلف با آن منازور پیش‌بینی شده‌اند قرار می‌گیرد. تنظیم‌گری یا انضباط‌بخشی را می‌توان «تلاش برای وصول به نظم دولتی، بخش خصوصی و یا نهادهای مختلط دولتی - خصوصی برای سازگار نمودن رفتارها، کنشگران حوزه های اقتصادی با استانداردهای تعریف‌شده، پیشگیری و بازدارندگی از تخلف نسبت به این استانداردها» دانست.

۳. در زمینه میزان مداخله دولت در امور اقتصادی و مربوط به بازار، می‌بایست از تناوب مداخله حداقلی و حداکثری دولت فراتر رفته، مداخله‌ای هوشمند را پذیرفت که با حفظ انعطاف‌پذیری و خلاقیت مربوط به این حوزه‌ها، آن‌ها را به سوی اهدافی بلندمدت و دارای مقبولیت اجتماعی هدایت کند؛ اهدافی مانند بالا بردن رفاه شهروندان، ارتقای ایمنی نظام اقتصادی و اجتماعی و نیز تضمین حقوق و سلامت مصرف‌کنندگان. در همین راستا، قانون اصلاح قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۷۳/۷/۱۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام با یادآوری «ضرورت نظارت و کنترل دولت بر امور

اقتصادی و لزوم هماهنگی مراجع قیمت‌گذاری و توزیع کالا و اجرای مقررات و ضوابط مربوط به آن، انجام «کلیه امور تعزیرات حکومتی اعم از امور بازرسی و نظارت، رسیدگی و صدور حکم قطعی و اجرای آن» را به دولت (قوه مجریه) محول کرده است. ۴. مأموریت اصلی سازمان تعزیرات حکومتی سرزنش کیفری نیست؛ چراکه سرزنش کیفری همیشه راه حل نهایی است و زمانی به کار گرفته می‌شود که سایر روش‌ها نتواند احترام به ارزش‌ها و رعایت هنجارهای اجتماعی را تضمین کند. هدف از دست آن، تشویق کنشگران اقتصادی به رعایت مقرراتی است که از یک طرف، سلامت اقتصاد و بازار و از طرف دیگر حقوق بنیادین مصرف‌کنندگان را تضمین می‌نند. تأسیس «معاونت پیشگیری از تخلفات اقتصادی» و نیز راه‌اندازی «سامانه رسیدگی به شکایات مردمی (سامانه ۱۳۵)» در سازمان تعزیرات حکومتی، در همین راستا صورت گرفته است. هدف دوم این سازمان، رسیدگی به تخلفات تعزیراتی از طریق یک نظام پاسخ‌دهی متفاوت است. این تفاوت را از نظر ماهوی می‌توان در حبس‌محور نبودن پاسخ‌دهی مبتنی‌شده در مقررات مربوط به تعزیرات حکومتی دانست. این پاسخ‌ها بر مبنای جریمه نقدی، توقیف اموال و دیگر پاسخ‌هایی مبتنی است که در مقایسه با نظام کیفردهی قانون مجازات اسلامی، جنبه‌ای تکمیلی و تبعی داشته و با تخلفات مربوط به حوزه‌های بازار مصرف سازگاری بیشتری دارند. از نظر شکلی، رسیدگی‌های سازمان تعزیرات حکومتی، ضمن یرو، از برخی اصول کلی مربوط به آیین دادرسی کیفری، تابع مقررات آیین دادرسی نیست. بنابراین، گونه‌ای از دادرسی اقتراقی متناسب با ماهیت تخلفات اقتصادی در این سازمان وجود دارد. هدف از این دادرسی اقتراقی، کاستن از تشریفات و پیچیدگی‌های خاص مربوط به آیین دادرسی کیفری، دوری جستن از تبعات منفی مربوط به کیفری ساختن امور مربوط به بازار، بالا بردن کارایی و سرعت تصمیم‌گیری در رسیدگی‌هاست. تفاوت دیگر نظام پاسخ‌دهی سازمان تعزیرات حکومتی را می‌توان در کارکرد تعاملی آن با دیگر نهادهای مرتبط با تخلفات اقتصادی (وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، قوه قضائیه، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، گمرک جمهوری اسلامی ایران، نیروی انتظامی، نهادهای صنفی، سازمان غذا و دارو، سازمان ملی استاندارد و...) در امر نظارت بر بازار، پیشگیری از تخلفات اقتصادی و رسیدگی به این تخلفات دانست.

۵. بدیهی است ماهیت متفاوت رسیدگی‌های سازمان تعزیرات حکومتی به معنای نادیده گرفتن اصول مربوط به دادرسی منصفانه نیست. تضمین اصول و تشریفات دادرسی منصفانه، یکی از اولویت‌های مهم سند چشم‌انداز سازمان تعزیرات حکومتی را تشکیل می‌دهد. این سند، اهداف کلی، برنامه‌های راهبردی و عملیاتی سازمان تعزیرات حکومتی در چشم‌انداز ۱۴۰۴ خورشیدی را تبیین و تدوین نموده است. در این چشم‌انداز، «سازمان تعزیرات حکومتی، سازمانی است مقتدر، توانمند و منصف در ایجاد امنیت، رقابت، ملامت و شفافیت در بازار و فضای کسب و کار و حامی حقوق مصرف‌کنندگان و فعالان اقتصادی». در همین راستا، آماده‌سازی لوائح ماهوی، مربوط به یکپارچه سازی حلفات اقتصادی، و شکلی، مربوط به اصول و قواعد رسیدگی به این تخلفات، یکی از برنامه‌های عملیاتی این سازمان را تشکیل می‌دهد.

۶. سازمان تعزیرات حکومتی در فصلی نوین از فعالیت خود، مطالعات تطبیقی را در کنار سایر پژوهش‌های مربوط به تعزیرات داخلی، در اولویت قرار داده است. این مطالعات از یک سو، زمینه درک مشترک در جانش‌های مربوط به حوزه تخلفات اقتصادی را فراهم و از سوی دیگر، ایجاد تعامل بین‌المللی و نیز سازمان‌های دارای کارکرد مشابه با سازمان تعزیرات حکومتی را تسهیل می‌کند. در راستای تقویت پژوهش‌های مربوط به حوزه تخلفات اقتصادی، سازمان تعزیرات حکومتی، دست همکاری خود را به سوی تمامی استادان دانشگاه و پژوهشگران محترم کشورمان دراز کرده و از دیدگاه‌ها، پیشنهادها، انتقادهای ارزشمند ایشان به منظور بهبود عملکرد سازمان و ارتقای جایگاه آن استقبال می‌کند.

۷. کتاب حاضر که با عنوان «بررسی تطبیقی نهادهای رسیدگی‌کننده به تخلفات اقتصادی»، به قلم پژوهشگر محترم «جناب آقای ایمان ماهی»، دانشجوی دوره دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشکده حقوق دانشگاه تبریز، مدرس نوشته شده است، از مجموعه کتاب‌هایی است که در آغاز «دهه توسعه و تعالی سازمان تعزیرات حکومتی» و در راستای «طرح توسعه و تعالی» - که به همت «جناب آقای دکتر علیرضا جمشیدی»، معاون محترم وزیر و رئیس سابق سازمان تعزیرات حکومتی آغاز گردیده است - تهیه و تنظیم شده و اینک در اختیار جامعه حقوقی قرار می‌گیرد. در این اثر، پژوهشگر محترم تلاش می‌کند تا با مطالعه و بررسی در سایر نظام‌های حقوقی (نه کشور)، نهادهای رسیدگی‌کننده به تخلفات اقتصادی در

آن نظام‌ها را شناسایی و مأموریت، وظایف، صلاحیت، اختیارات، ساختار، آیین رسیدگی و آن‌ها را با سازمان تعزیرات حکومتی مقایسه کند تا از رهگذر این مقایسه، به نقاط قوت و ضعف سازمان تعزیرات حکومتی پی برده و راهبردهای مناسبی را برای تقویت نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف ارائه کند. بی‌تردید، استفاده از تجربه کشورهای موفق و پیشرو در این زمینه می‌تواند نظام حقوقی ما را از تکرار برخی اشتباه‌ها بازدارد و آن را در مسیر درست راهنمایی کند. امروزه، انجام مطالعات تطبیقی نه تنها سودمند بلکه ضروری دانسته می‌شود. اهمیت این امر از آن روی بیشتر می‌شود که موضوع اصل صلاحیت سازمان تعزیرات حکومتی، تنظیم امور اقتصادی و کنترل تخلفات اقتصادی است؛ امری که در تمامی کشورها و نقاط جهان می‌توان آن‌ها را یافت و تقریباً تمامی کشورها مقرراتی به منظور پیشگیری و مقابله با آن‌ها به تصویب رسیده است. افزون بر این، امروزه روابط اقتصادی و تجاری کشورها روز به روز در حال افزایش است و ضروری است که قواعد و مقررات اقتصادی و تجاری کشورها اگر هم یکسان نشوند، کمینه‌ای یکدست هم‌هانگ باشند تا امور اقتصادی و تجاری با سرعت مطلوبی انجام شود. تمامی این موارد، ضرورت مطالعات و پژوهش‌های تطبیقی را دو چندان می‌کند. تلاش‌های پژوهشگر بیشتر را ارج نهاده و از زحمات ایشان در راستای نگارش این کتاب تشکر و قدردانی می‌نمایم. امید است که مطالب این نوشته بتواند پاسخگوی نیازهای مدیران و کارکنان سازمان تعزیرات حکومتی و کنشگران نظام عدالت کیفری بوده و مورد استفاده جامعه حقوقی، قوه قضائیه و دانشجویان حقوق قرار گیرد. در پایان، لازم می‌دانم از جنابان آقایان «دکتر واداد شیباف ماهریان» و «دکتر امیر حسن نیازپور» و همچنین مجموعه همکاران «عاونت توسعه مدیریت و منابع»، به ویژه «اداره کل آموزش و پژوهش» تشکر نمایم که با تلاش‌های صادقانه خویش زمینه انجام و تکمیل پژوهش حاضر را فراهم ساختند.

عبدالعلی میرکوهی

معاون وزیر و سرپرست سازمان تعزیرات حکومتی